

Ахметова Гульнур Серикбековнаның 6D020500 «Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған «Абай облысы жер – су атауларының лексика-семантикалық ерекшеліктері (Абай ауданы және Семей қаласының Абыралы ауылдық округі материалдары негізінде)» тақырыбына жазылған диссертациялық жұмысына

РЕСМИ РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ПІКІРІ

№	Критерийлер	Критерийлер сәйкестігі	Ресми рецензенттің ұстанымы
1	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және / немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі 1) Диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірі); 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауы) 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету)	1) Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К. Төқаевтың «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» стратегиялық мақаласының; - Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспары. Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 15 ақпандағы № 636 Жарлығы; - «Ұлттық рухани жаңғыру» ұлттық жобасының; - Қазақстан Республикасы Президентінің «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – елдің өркендеуінің берік негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауының; Қазақстан Республикасы Президентінің «жаңа Қазақстан: жаңарту және жаңғырту жолы» атты Қазақстан халқына Жолдауының және Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаевтың 2017 жылғы 12 сәуірдегі «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру», 2018 жылғы 21 қарашада жарияланған «Ұлы Даланың жеті қыры» бағдарламалық мақалаларының мақсаттарын шешуді көздейді. 2) Диссертациялық жұмыс 7.1.5 Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар саласындағы зерттеулер атты ғылым дамуы басым бағытының 7.2.6. Қоғамды жаңғырту жағдайындағы тарих пен мәдениеттің, әдебиет пен тілдің, дәстүрлер мен құндылықтардың

			ортақтығы; 7.2.7. Ұлы даланың жеті қыры: қоғамның рухани жаңғыруының мұралары мен бастаулары атты мамандандырылған ғылыми бағыттарына сәйкес келеді.
2	Ғылымға маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Жұмыс ғылымның дамуына елеулі үлес қосады. Атап айтқанда, Абай облысы Абай, Абыралы аудандарының микротопонимдерінің лексика - семантикалық жүйесін кешенді зерттеу арқылы тіл білімінің топонимика, топонимжасам, аймақтық топонимика, этнолингвистика, тарихи-лингвистика, лексика, семантика салаларының дамуына септігін тигізеді. Жұмыстың негізгі қағидалары, нәтижелері, қорытындыларының жеткілікті деңгейде екендігіне дәлел ретінде диссертанттың зерттеу тақырыбы негізінде жарияланған ғылыми мақалаларын көруге болады. Диссертациялық жұмыс аясында 9 мақала, оның ішінде ҚР білім және ғылым министрлігі Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда 5 мақала, халықаралық ғылыми конференция мен семинарларда 3мақаланың жариялағандығына көз жеткіздім.
3	Өзі жазу принципі	Өз іжазу деңгейі: 1) жоғары; 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған	Диссертанттың зерттеу жұмысының деңгейін саралай келе өзі жазу деңгейінің жоғары екендігін зерттеу нәтижелері барысында толықтай көрсете алған. Диссертация кіріспеден, үш бөлімнен, қорытындыдан және қосымшадан тұрады. Диссертант алға қойған мақсат-міндеттеріне жету үшін зерттеудің өзектілігін айқындап, нақты міндеттерді саралап көрсеткен. Ізденіс

			барысында жасаған тұжырымдарында өзіндік дербес пікір- пайым бар.
4	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: 1) негізделген; 2) жартылай негізделген; 3) негізделмеген.	Диссертациялық жұмыстың жазылуында «Жер-су атауларының ономастикалық кеңістіктегі теориялық негіздемесі», «Абай облысы жер-су атауларының лексика-семантикалық интерпретациясы» және «Абай облысы жер - су атауларының сөзжасамдық-құрылымдық ерекшеліктері» атты үлкен үш бөлімнің өзара ішкі бірлік қағидалары сақталған, талаптарға сай орындалып жазылған. Диссертацияның өзектілігінің негіздемесі айқындалған.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды 1) айқындайды; 2) жартылай айқындайды; 3) айқындамайды	Диссертациялық жұмыс мазмұны зерттеу тақырыбының мақсаты мен міндеттерін орындай отырып, нақты тұжырымдар негізінде диссертация тақырыбын толық айқындайды.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) жартылай сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді	Ұсынылып отырған жұмыста Абай ауданы және Семей қаласының Абыралы ауылдық округі бойынша географиялық нысан атауларын анықтап жинақтау және топтастыру, өңір топонимиясы қалыптасуының қоғамдық-тарихи және географиялық негіздерін айқындау, этномәдени факторларына сипаттама беру, лексика-семантикалық ерекшеліктеріне қарай топтастыру және сөзжасамдық-құрылымдық сипатын ажырату тұрғысынан кешенді зерттеуді мақсат етіп алған зерттеудің міндеттері айқын, әрі жұмыс тақырыбына сәйкес келеді. Тұжырымдары да нақты, әрі дәлді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен құрылысы логикалық байланысқан: 1) толық байланысқан;	Диссертациялық жұмыс кіріспеден, үш тараудан, қорытындыдан, пайдаланған әдебиеттер мен қосымшадан

		<p>2) жартылай байланысқан; 3) байланыс жоқ</p>	<p>тұрады. Алынған нәтижелердің ішкі бірлігін диссертацияның құрылымдық сипаты мен әр тараудың соңында берілген қорытындылары нақтылай алады. Бөлімдері арасында логикалық байланыс толығымен сақталған.</p>
		<p>4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған: 1) сыни талдау бар; 2) талдау жартылай жүргізілген; 3) талдау өз пікірін емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген</p>	<p>Г. Ахметованың зерттеу барысында қолданған әдістерінде нәтижелер мен түйіндеулер дәлелді түрде берілген. Диссертант жұмысты жазу барысында салыстырмалы-тарихи талдау, аналитикалық-интерпретативті талдау, функционалдық-жүйелілік талдау, сипаттау сынды бірнеше әдістерді қолданған. Әдістерді қолдана отырып салыстырмалы талдаулар жасай білген.</p>
5	Ғылыми жаңашылдық принципі	<p>5.1 Ғылыми нәтижелер мен қағидаттар жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)</p>	<p>Жұмыста тұжырымдалған әрбір ғылыми нәтиже мен қорытынды жұмыстың жаңалық дәрежесін айқындайды. Жұмыста негізделген тұжырымдардың жаңашылдық деңгейі, біріншіден, тұңғыш рет өңір топонимдерінің жиынтығы аймақтық топонимиялық жүйе ретінде арнайы зерттелініп, лингвистикалық тұрғыдан қарастырылған, екіншіден, ғылыми жұмысты жазуға тілдік деректерді қарастыру барысында 1500-ге жуық жер-су атаулары топтастырылып, тілдік тұрғыдан талданған, үшіншіден, алғаш рет Абай ауданы және Абыралы өңірінің жер-су атаулары топтастырылып, лексика-семантикалық ерекшеліктеріне қарай жіктелген және алғаш рет Абай ауданы және Абыралы өңірі жер-су атауларының сөзжасамдық құрылымдық сипаты анықталған, сонымен қатар, аталған өңірлер бойынша алғаш рет</p>

			жинақталған тілдік материал аталған өңірлердің топонимикалық сөздігін жасауға негіз болғаны нақты мысалдармен дәлелдеп беруі толығымен жаңа болып есептеледі.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа болып табыла ма? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертацияның қорытындылары толығымен жаңа болып табылды. Тұжырымдар мен қорытындылардың жаңашылдық деңгейі нақтыланы түскен.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертациялық жұмыстың мазмұнына сай техникалық шешімдері негіздерге сүйене отырып жаңа және негізделген. Шешімдердің негізделуі 75% - дық үлесіе жаңа болып табылады.
6	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research және өнертану және гуманитарлық бағыттары бойынша)	Ахметова Гүлнұр Серікбекқызының диссертациясында алынған әрбір нәтиже ғылыми тұжырымдарға негізделген, зерттеу жұмысындағы барлық түйінді қорытындылар мен тұжырымдардың барлығы нақты деректерді талдау, тіл білімі ғылымында орныққан теорияларға сүйену, қарастырылып отырған тақырыпқа қатысты ғалымдар тарапынан бұрын–соңды айтылған пікірлерді сраптау арқылы олардың шынайылық дәрежесінің жоғары болуы қамтамасыз етілген.
7	Қорғауға шығарылған негізгі қағидаттар	Әр қағидат бойынша келесі сұрақтарға жауап беру қажет: 7.1 Қағидат дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді 7.2 Тривиалды ма?	Диссертация негізіндегі ұсынылған әрбір қағидат нақты дәлелдермен ұсынылған. Әр тұжырым нақты мысалдармен дәлелденген. Жаңашылдық деңгейі жоғары. Диссертацияның негізгі қағидалары мен қорытындылары қазақ және

		<p>1) ия; 2) жоқ 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең 7.5 Мақалада дәлелденген бе? 1) ия; 2) жоқ</p>	<p>ағылшын тіліндегі ғылыми көпшілікке конференция материалдары, ғылыми мақалалар түрінде ұсынылған. Атап айтқанда, 1.Абай ауданы жер-су атауларының ерекшелігі // Қазақ білім академиясының баяндамалары. - 2019. - № 4. 2.Абай ауданы жер-су атауларының лексика-семантикалық ерекшелігі // Қазақстанның білімі мен өмірі. - 2020. - №7/(2). 3.Абай өңірі топонимдерінің этимологиялық ерекшеліктері // Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Филология сериясы. – 2022. - № 1(138). 4.Абай өңірі ономастикасындағы анротопонимдердің лингвистикалық сипаты // Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университетінің хабаршысы. Филология сериясы. 2023. - № 3. 5.Lexical and semantig characteristics of place and water names of the Abay District // Еуразия гуманитарлық институтының хабаршысы. Филология сериясы. – 2023. - № 4. атауға болады. Зерттеу жұмысының жетістіктерін дәйектейтін бағыттардың бірі де бірегейі – ғылыми басылымдарда жариялануы.</p>
8	Дәйектілік принципі Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	<p>8.1 Әдістеменің таңдауы - негізделген немесе әдіснама нақты жазылған 1) ия; 2) жоқ</p>	<p>Диссертациялық жұмыста әдіснама нақты жазылған. Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізіне қазақ ономастикасының жалпы мәселелеріне қатысты зерттеушілердің еңбектері негізге алынған.</p>
		<p>8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану</p>	<p>Диссертация жұмысының нәтижелері ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен</p>

		арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған: 1) ия; 2) жоқ	деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді): 1) ия; 2) жоқ	Диссертациялық жұмыста негізгі теориялық қорытындылар мен тұжырымдар топонимика саласындағы іргелі еңбектерді жан-жақты қарастыра отырып жасалған.
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған	Диссертациялық жұмыстағы маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелер жасау арқылы берілген.
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз	Диссертацияда маңызды тұжырымдар мен пайымдаулар өзекті және дәйекті ғылыми әдебиеттерге сүйене отырып, оларды басшылыққа алу негізінде жазылған. Жұмыста белгілі тілші, топонимист, лингвомәдениеттанушы ғалымдардың 141 отандық және шетелдік авторлардың еңбектерінен тұратын пайдаланыланылған әдебиеттер тізімі беріліп, сілтемелері расталды.
9	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы бар: 1) ия; 2) жоқ	Диссертацияның теориялық маңыздылығы жоғары. Диссертациялық зерттеуде Абай, Абыралы өңірлерінің топонимикалық жүйесі қалыптастырылып, олардың лексика-семантикалық, сөзжасамдық ерекшеліктері анықталған. Топонимикалық жүйенің тілдегі қызметі нақты

			материалдар негізінде қарастырылып, жер-су атауларына кешенді талдау жасалған.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: 1) ия; 2) жоқ	Зерттеудің материалдары аймақтық топонимикалық зерттеулерде, түркі және шет тілдеріндегі топонимия бойынша салыстырмалы жұмыстарда, топонимикалық экспедицияларда географиялық атауларды жинау кезінде, топонимикалық сөздіктер мен атластарды құрастыру кезінде, Абай облысы топонимикасы бойынша арнайы курстар мен қазақ тілі тарихы мәселелері бойынша арнайы семинарлар әзірлеу кезінде тәжірибе жүргізуде алынған нәтижелерді қолданбалы сипатта іске асыруға мүмкіндігі бар.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа болып табылады? 1) толығымен жаңа; 2) жартылай жаңа (25-75% жаңа болып табылады); 3) жаңа емес (25% кем жаңа болып табылады)	Диссертация жұмысының практикалық маңыздылығы жоғары. Топонимдік жүйе туралы жаңа пайымдаулар мен шешімдер жасауға мүмкіншілік беретін жаңашылдығымен ерекшеленеді.
10	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы: 1) жоғары; 2) орташа; 3) орташадан төмен; 4) төмен.	Ахметова Гүлнұр Серікбекқызының 6D020500 «Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған «Абай облысы жер-су атауларының лексика-семантикалық ерекшелігі (Абай ауданы және Семей қаласының Абыралы ауылдық округі материалдары негізінде)» тақырыбына жазылған диссертациялық жұмысы ҚРБҒМ Білім және ғылым саласындағы бақылау Комитетінің «Академиялық дәрежені тағайындау ережесінің» 2 бөлімінде көрсетілген талаптарына жауап

			береді. 6D020500 «Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық.
--	--	--	---

Шешім:

Ахметова Гульнур Серикбековнаның «Абай облысы жер-су атауларының лексика-семантикалық ерекшелігі (Абай ауданы және Семей қаласының Абыралы ауылдық округі материалдары негізінде)» тақырыбына жазылған диссертациялық зерттеуі жоғарыда айтылған ғылыми пікірді негізге ала отырып, 6D020500 «Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған жұмысының мақсаты мен міндеттері, ғылыми жаңалығы айқын, зерттеу нәтижелері ғылыми талаптардың мүддесінен шығады.

Ахметова Гульнур Серикбековнаның «Абай облысы жер-су атауларының лексика-семантикалық ерекшелігі (Абай ауданы және Семей қаласының Абыралы ауылдық округі материалдары негізінде)» тақырыбына жазылған диссертациясы Қазақстан Республикасы және жоғары білім министрлігі Ғылым және жоғары білім саласында сапаны қамтамасыз ету комитетінің философия докторы (PhD) дәрежесін беруге қоятын талаптарына толық сәйкес келетін, ғылыми жаңалығы бар зерттеу ретінде 6D020500 «Филология» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Ресми рецензент:

С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан университетінің профессоры, филология ғылымдарының докторы

К.А.Кусманова

*К.А. Кусманованың қолы растаймын.
Пбк Құб маманы. Аманжол*